

چگونه آشوب می‌آفرینند؟ رسانه‌های بی‌بیطبانه

گروه سیاست/ اگر به تحولات اجتماعی و سیاسی سال ۲۰۱۹ میلادی - از شیلی و بولیوی تا الجزایر و لبنان و عراق و ایران و هنگ‌کنگ - نظر کنیم، ملاحظه خواهیم کرد که رسانه‌های فارسی‌زبان معارض در پوشش اخبار این تحولات، صرف‌نظر از تحلیل علل وقوع و پیش‌بینی آینده، به طرز کم‌سابقه‌ای نحوه «هماهنگی، ارتباطات و هم‌آیندی» میان جنبش‌ها و جریان‌های معترض را بازنمایی می‌کردند. در ایران نیز در سال‌های اخیر به‌ویژه پس از فتنه سال ۸۸ و مه‌ار جریان برانداز موسوم به «جنبش سبز»، مسأله تقویت و هم‌آیندی جریان‌های اعتراضی و آشوب‌طلب به یکی از دغدغه‌ها و اهداف اصلی و راهبردی سرویس‌های اطلاعاتی معاند و دستگاه رسانه‌ای و تبلیغاتی آنها تبدیل شد. منطقاً پیش‌بینی و نحوه مواجهه با این مسأله و کنترل آن نیز تبدیل به یکی از دغدغه‌ها و اولویت‌های امنیتی و رسانه‌ای جمهوری اسلامی شده است که ظهور ضعیف و خفیف چنین پیوندهایی را در ناآرامی‌های دی ماه ۹۶ و آبان ۹۸ که عمدتاً هم خاستگاه اقتصادی داشتند، می‌شد مشاهده کرد. در اتفاقات اخیر البته این ظهور به اوج خود رسید و رسانه‌ها با دمیدن در تنور آشوب، نقش بی‌بدیلی ایفا کرده و می‌کنند؛ در این مطلب با تأکید بر اینکه رسانه‌های بیگانه قطب اصلی پیشران ناآرامی‌ها بوده‌اند، الگوی ایجاد آشوب توسط آنها مورد بررسی و تشریح قرار گرفته است:

اتحاد نیز نه تنها فرضی متناقض نیست بلکه جداً قابلیت بررسی مستقل دارد. در هم‌آیندی جریان‌های اعتراضی، از طریق تحلیل نحوه بازنمایی اخبار رسانه‌های مذکور، سعی می‌شود روند چگونگی برقراری تألیف، هم‌آیندی و پیوند میان جنبش‌های اعتراضی از طریق تبدیل «عملیات روانی» به «عملیات میدانی» ترسیم شود. آنچه در این بخش اولویت دارد، وجه پیوندساز مؤلفه‌های ذیل در عملیات روانی این رسانه‌ها و نه وجوه دیگر است.

■ موجه‌نمایی شورش

تحولات اجتماعی به‌عنوان پدیده‌هایی بشری، نیازمند جذب نیروی انسانی هستند و یکی از عوامل اصلی جاذبه‌آفرین در این تحولات نیز وجود استدلال و توجیحات «منطقی» و «اخلاقی» است. آنچه به‌طور خاص در اینجا منظور است، نقش توجیحات منطقی و اخلاقی در «جذب افراد» نیست، بلکه بررسی قدرت توجیحات عقلی و اخلاقی در «تقریب میان جریان‌های اعتراضی» است. در این بخش می‌توان به دو رویکرد اصلی رسانه‌های معاند با انقلاب اسلامی با هدف توجیه شورش و پیوندسازی میان جنبش‌ها و جریان‌های اعتراضی اشاره کرد؛ رویکردهای «غیر مستقیم» و «مستقیم». نخستین رهیافت این رسانه‌ها ذیل رویکرد غیرمستقیم القای یأس، ناکارآمدی، دروغ، فساد و تبعیض، نابرابری و جبر در نظام حاکم در لابه‌لای اخبار و گزارش‌ها و تحلیل‌های ایشان است که به‌صورت بی‌وقفه انجام می‌شود که این امر به لحاظ روانی، می‌تواند «طغیان و شورش علیه نظم حاکم» را در ضمیر ناخودآگاه مخاطبان به‌طور «غیر مستقیم» موجه جلوه بدهد. رویکرد دیگر رویکرد «مستقیم» و آشکار است که برحسب آن، این رسانه‌ها به نحو بالفعل و صریح، شورش علیه وضع و نظم موجود و ضرورت پیوند جریان‌های اعتراضی را به‌عنوان راه نجات و احیاناً تنها راه به مخاطب تلقین می‌کنند.

یکی از اصلی‌ترین شبکه‌های رسانه‌ای در موجه‌نمایی شورش اجتماعی و لزوم پیوند و هم‌آیندی جریان‌ها در آشوب اخیر سایت «ایران اینترنشنال» است. این سایت وابسته به سعودی یکی از اصلی‌ترین پایگاه‌های رسانه‌ای در این میان بوده که مصاحبه‌های متعدد با شخصیت‌های به اصطلاح کارشناس برای تئوریزه کردن شورش و مشروعیت‌بخشی به آن انجام می‌دهد.

ایران اینترنشنال در اقدامی کم سابقه به احزاب تجزیه‌طلبی که مشی مسلحانه دارند هم آنتن داد تا آنها هم به

■ هم‌آیندی جریان‌های اعتراضی؛ از عملیات روانی تا عملیات میدانی

مسأله «هم‌آیندی جنبش‌های اجتماعی اعتراضی» هرچند یک هدف راهبردی در میان مدت و شاید هم بلندمدت محسوب می‌شود، اما خود این هدف، وسیله واسطی برای تحقق هدف اصلی یعنی تحول و گذار سیاسی یا به زبان صریح‌تر ابزاری برای براندازی نظم سیاسی حاکم و جایگزینی نظم مطلوب جدید است که تحقق میدانی آن عمیقاً وابسته به عملیات روانی رسانه‌ای است. آنچه در اینجا به‌عنوان «هم‌آیندی جریان‌های اعتراضی» مطرح است، بیشتر به معنای «انضمام» دو یا چند جریان اعتراضی است و نه «اتحاد» آنها و به‌کاربردن مفهوم «اتحاد» در این باب، خالی از مسامحه نیست؛ چراکه مفهوم اتحاد، درباره اموری صدق می‌کند که ماهیت محصل و متعینی ندارند و پس از ترکیب، هویت واحدی را شکل می‌دهند و اگر هم -مسامحتاً- در این جستار از مفهوم «اتحاد» میان جریان‌ها استفاده می‌شود، به‌معنای پیوند انضمامی جریان‌ها است؛ جریان‌های اعتراضی که تحقق یافته‌اند و هر یک ماهیت، برنامه، وسایل و اهداف خاص خود را دارند و صرفاً می‌توانند از برخی وجوه - مثلاً از حیث همپوشانی اهداف - به جریانی دیگر «منضم» شوند. البته فرض دیگری نیز در اینجا قابلیت طرح پیدا می‌کند و آن اینکه با توجه به عدم تعیین و شکل‌گیری دقیق جریان‌های اعتراضی در ایران، آیا فرض «اتحاد جریان‌ها» از جهات بیشتری برخوردار نیست؟ به‌هر ترتیب، بنابر ملاحظاتی، مقرر شد تا «هم‌آیندی انضمامی جریان‌های اعتراضی» مفروض بنیادی این پژوهش لحاظ شود، هرچند فرض

